

IRENA GRICKAT:

V LEBDEČEM KORAKU

(Matica srpska, Novi Sad, 1994)

Odlomki iz knjige, v katerih avtorica govori o Škofji Loki:

IRENA GRICKAT (poročena Radulović) je bila rojena 1922 v Beogradu v družini ruskih emigrantov. Diplomirala je na Filozofski fakulteti na Oddelku za srbohrvaški jezik in južnoslovanske književnosti, doktorirala pa na Srbski akademiji znanosti in umetnosti. Bila je eden urednikov Akademijinega Slovarja srbohrvaškega knjižnega in narodnega jezika, zadnja leta pred upokojitvijo pa je delala kot načelnica Arheografskega oddelka Narodne knjižnice Srbije. Je redna članica Srbske akademije znanosti in umetnosti in zunanja članica Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Kot leksikografinja je med drugim preučevala probleme jezikovnega križanja na Balkanu, zgodovino jezika in srbske pismenosti. Kot njen poseben prispevek s tega področja štejejo podrobno analizo številnih prepisov Dušanovega zakonika.

Objavila je knjige: *O perfektu bez pomoćnog glagola u srpskohrvatskom jeziku i srodnim sintaktičkim pojavama* (1954); *Aktuelni jezički i tekstološki problemi u starim srpskim cirilskim spomenicima* (1972); *Studije iz istorije srpskohrvatskog jezika* (1975); *Povest o Tristanu i Izoti, študija o motivu Tristana in Izolde ter njegovih obdelavah v Evropi in naših krajih* (1966 in 1988); *Zlata Djurdjenac, monografija* (1990). Objavlja tudi eseje na teme iz srbske kulture skozi stoletja, književnosti, glasbe, zapise o planinarjenju ter razglede po posameznih interdisciplinarnih in filozofskih vprašanjih. Iz ruščine je prevajala

poezijo Puškina, Lermontova, Bloka, Bal-monta in drugih.

*

Tako je bil torej pravi začetek mojega občutenja glasbe po naključju povezan z navzočnostjo tete Tanje. Prav tako imam zelo ljube spomine na neke počitnice, ko sem bila stara osem let, ki so spet tesno povezane s to simpatično prijateljico naše družine, ki je bila po starosti skoraj na sredi med mojimi starši in mano. Ne rečem, da se je teta Tanja internalizirala v vse to zame usodno dogajanje. Ne bom rekla niti tega, da sem do nje gojila kako posebno otroško ljubezen. Vendar, bila je tu, bila je navzoča.

Spet je prišlo poletje, ki vnaprej ni obetalo nič posebnega, ki pa se mi je potem, z razdalje mnogih let in desetletij, kazalo kot eno zelo dolgih in zelo dragocenih obdobj. Tiho, kar precej deževno poletje, v hišici, nagnjeni nad reko. Hišica je imela na oknih modre lonce s pelargonijami, ki so visele iz njih, imela je mačko, ki je včasih z menoj zlezla pod odejo, kokoško nespečnico, ki iz neznanih razlogov nikakor ni hotela iti spat z drugimi kokošmi. Bili so vlaknati cirusi na nebu, alpski prevali v bližnji in daljni okolici Škofje Loke. Kakšno bi bilo moje življenje, ki je teklo zatem, brez tistih čopastih pegatk na sosedinem posestvu, brez v tope kote zavitega ozkega mostiča s kapelico v enem izmed njih, brez onega fantastičnega neurja na Je-

zerskem, brez večernih maminih in zgodbe tete Tanje, brez Svetega Andreja?

Dobro sem si zapomnila takratni odhod iz Beograda in potem potovanje skozi dopoldnevne in od zahajajočega sonca obsijane gorske pejsaže, ki sem jih ob tej priložnosti prvič gledala. Stala sem na hodniku vagona in morala sem gledati prav pod vrh okna, da bi se videl delček neba nad sotesko, skozi katero je kadil naš vijugavi vlak. Skoraj tik pred izstopom – z mamo sva že čakali ob izhodnih vratih, v plaščih in s kovčki ob nogah – smo se peljali mimo visokega in mračnega hriba, na katerega konici so se zarisoval neke skrivnostne razvaline. Veliko otožnosti je bilo skrite v tem pogorišču stoletij, ki so odvršala mimo na ozadju ugašajočega neba, in bilo mi je žal onih ljudi, ki so nekoč tam živeli in, očitno, izginili, pa tudi očeta, ki sva ga za cela dva meseca pustili samega v Beogradu. Vendar sem jaz spadala v tisti sloj ljudi, o katerem je Ruskin rekel, da mu je žalost bližja od radosti – vsekakor pa je v primerjavi z radostjo žalost bolj poetična.

Škofja Loka je ležala – in leži še zdaj – nekoliko stran od železnice, nekako stisnjena med hribe, s starinskim gradom, ki je bil zelo mogočen v svojem starosvetskem obličju, in s še enim, nekoliko manjšim, a prav tako davnim. Leži na sotočju nekoliko rečic, nekoliko gorskih grebenov, nekoliko poti, ki tiho odhajajo v nedosežne pokrajine.

Iz središča tega pitoresknega mesteca se je proti hiši, v kateri sva se nastanili, šlo po zavitih uličicah ali preprosto nekakšnih prehodih ob pritličnih hišah s strmimi, kakor čez oči poveznjenimi strehami, tu in tam še slamnatimi. Številna okenca, majhna in kvadratna, nanizana po fasadah, so bila, ko so jih domačini zapirali, pokrita z lesenimi oknicami, na katerih so bile naslikane planike. Šlo se je čez eno od rečnih zajezev, v kateri je bilo mogoče videti postrvi, in tu so v

vodi pogosto stali ribiči v škornjih do pasu. Nekaj jezov, obrobljenih z večno mokrimi, mahovnatimi, spolzkimi deskami, je dvigovalo rečno ravnino, drugod pa jo spuščalo, in hiše so bile na takih mestih podprte s tramovi in so bile videti kot visoko povzdignjeno kolišče. Ne vem, ali je kar koli v vsej Škofji Loki bilo proti čemer koli postavljeno pravokotno: uličice, pomoli, gredice z živobarvnim cvetjem, senčnice, kapele, ograje, kleti, potoki med dvorišči, mostovi, shrambe – vse je bilo koničasto, zavito, ovinkasto. Kot da so se tu drugo nad drugo nazidavala stoletja, nekatera z nadihom gotike, druga s senčico baroka, pa z malo flamskega, kakor da je tisto zelo staro iz štirinajstega ali šestnajstega stoletja vztrajalo pod mlajšim iz osemnajstega – in vse to prikrito, pritišano in složno.

Ali se je videz Škofje Loke v mojem bitju dotikal nečesa mojega paragermanskega, nekakšne stene nad Renom, še neobljudene, stene, na kateri je sedela in pela, medtem ko se je česala, omamna Lorelei? Nekakšne vagnerjanske Walhalle? Ali pa sem to mesto preprosto vzljubila v svoji najobčutljivejši življenjski dobi (paralela s Hanonom, v katerega se je vrezala vsa moja poznejša glasba) in sem zadobila lahno afiniteto do burgerskih izraznosti Luka Cranacha, do Hieronima Bosha, na čigar like je spominjala naša nosata gospodinja Franca, do Uhlandovih balad, ki sem jih potem prepesnjevala. Ne vem, pa tudi pomembno ni.

Francina hiša (kamor je kmalu za nami prispela teta Tanja, ki nam je takšne počitnice tudi priporočila), spodaj kamnita, zgoraj obdana z leseno verando, ki je bila trhla in zveržena, je stala prav na skali, ki pa seveda niti malo ni spominjala na Lorelei. Z dvorišča je bil vhod v obokan hodnik, podoben votlini. Iz njega se je naravnost šlo v kuhinjo; kuhinja pa sploh ni bila več v ravni dvorišča, temveč je njeno okence kot z dvonad-

stropne višine gledalo globoko v reko. V kuhinjskem podu so bila izrezana vratca, ki so se dvigala s kljuko, pod njimi pa stopnice, pa nekakšen zaviti hodniček v mračnem podzemlju – in sprehajalec željan raziskovanja, je tu prišel na svetlo, v miniaturni Francin zelenjavni vrt ob rečnem zalivu, do katerega niti ni bilo kakega drugega dohoda. Franca je hodila dol in tam brskala po solati in krompirju in s seboj pod pazduho obvezno nosila kokoš. Kokoš je potrebovala, da je s svojim ostrim očesom iskala gliste. Spomnim se, ker sem tudi sama rada zahajala tja, s kakšno naslado je Francina pomočnica vlekla v svoj kljun pošteno zasluženi zalogaj. Dolžina vlečenja in užitka je bila premo sorazmerna z dolžino gliste.

Najboljšo sobo, iz hodnika na levo, so dali materi in meni. To je bil nižji prostor s šestimi okni že opisanega tipa, s stropom, vzdolž katerega so se raztezale grede, razjedene od črvov. V enem kotu je bila vzdignjena čudovita lončena peč, ki je zavzemala najmanj šestino sobe. Nanjo se je bilo mogoče povzpeti tako, da si stopil najprej na leseno klop, ki jo je obdajala, pa na vdolbinasto stopnico in potem gor, na razprostrto seno. To je spominjalo na ruske pravljice, v katerih je nek dedek, ded bedačka Ivana, vse svoje življenje v opankih iz ličja prebil »na peči«. Na to peč sem ob večernih urah zlezla tudi jaz skupaj z mačko in od zgoraj poslušala pripovedovanje in spomine moje mame in tete Tanje, ki sta spodaj ob mizi ob močni petrolejki pili čaj in vezli svoje prte. In če bi tedaj znala reči tisto goethejevsko: Trenutek, postoj, kako si lep! In če bi me usoda hotela poslušati – ničesar več ne bi bilo treba dodati mojim željam: samo sedela bi tako na peči, osemletna čudakinja, s predečo mačko ob sebi in gledala, gledala mamo in teto Tanjo, ki sta za vse čase ostali tu, v bajkah. In zunaj bi, pridušeno in večno, žuborela reka.

Pogovarjali sta se in se družili, kakor se je redko s kom družila moja mati. Iz kuhinje sta prinašali špiritni gorilnik in na njem dokuhavali nove skodelice čaja. – O, Gospod, napolni našo praznino! je vzdihovala teta Tanja.

*

Številne ure teh svojih nenavadnih in nepozabnih počitnic sem prebila v Francini kuhinji, stisnjena v globoko, strelni lini podobno okno, in klepetala s Franco ter neopazno sprejemala njen slovenski jezik. Za sprehod tako ali tako ni bilo. Rosil je dež, Franca je kurila. Kokoši so zgrbljene stale pod streho pred hišo, petelinu se je ovlaženi rep spustil prav do tal. Skozi svoje okence sem opazila, kako sta dva kačja pastirja poskušala poplesavati po zraku, pa ju je dež hitro otrl. Nad strehami so se čez reko vlekli kosmati oblaki po mlečnem nebu brez najmanjše jasnine. Oblaki so se vlekli, vlekli s počasnim frontalnim korakom, včasih kakor malce obšiti s srebrnkasto vato, potem pa spet popolnoma brezoblični.

In kdo lahko reče, da je v morju, v školjkah več filozofije kot v tej temačni veličastnosti, ki spominja, opominja, grozi – potem pa razkriva čudovita prostranstva in vse odpušča!

... V kuhinjo je vdrla stara ženska v razmočenem plašču, Francina prijateljica; ta dan je prišla »v mesto«. Občasno je sem prihajala po nakupih; spuščala pa se je dol celo od Svetega Ožbolta, ki se je dvigoval še dlje in više proti nebu kot Sveti Andrej, in se še istega dne vračala v svoje nadoblačje. Sedla je, da bi si pri nas odpočila. Starki sta takoj potegnili iz steklenice in začeli govoriti, kdo ve katerič že, o strašni povodnji, ki je prizadela te kraje pred nekaj leti, ko so obema bile uničene skromne njive v dolini. Danes tam leže samo hlodi, kaluže in kamnit grušč.

– To nam je poslal hudobec, je pripomnila Franca. Potem pa, ko se je spom-

nila, da ne gre navzočega otroka navdajati s strahom, nagovorila mene:

– Nikar se ne boj hudobca, Jerica. Če hudobec pride k tebi, se samo prekrižaj in bo na mestu mrknil. Zapomni si to.

No, zapomnila sem si.

Potem je, ne vem zakaj, stekel pogovor o srcu. Franca, ki je s svojimi moškimi, ob nos stisnjenimi očmi gledala predse, je govorila, da njeno srce nikoli ne bije, razen če se močneje ne pritisne s prstom (vsaj tako sem jo razumela). Razpravljali sta o tem, kje se srce nahaja: ali prav na sredini prsi, kakor je prikazano na njihovih katoliških nabožnih podobah, ali pa je nekoliko bolj na strani. V kuhinjo je stopila teta Tanja.

– Bo tudi jutri dežd, ali ne bo dežd? je vprašala gostjo, za katero so verjeli da nezmotljivo napoveduje vreme.

– Bo.

Tudi teta Tanja je iz dolgočasje malo posedela v kuhinji. Vprašala je sogovornici, ali sta bili kdaj v kinu. In glej, izkazalo se je, da je nekakšen kino prihajal v njihovo zakonje že pred vojno: potujoči kinooperater jim je tu, v restavraciji, vrtil prikaz o mukah Gospodovih, pasijon, kakor so one to imenoval. Obe sta tedaj bili priča temu dogodku.

Naša Franca je bila napredna še v nečem, naprednejša celo od mojih bližnjih, čeprav tega ni vedela. Poglejmo, zakaj.

Čarovno je delovalo zgornje nadstropje hiše, pravzaprav nekakšna poznejša nadzidava. Rada sem zahajala tja po polžastih stopnicah. Čez verando se je šlo v kamrico, ki jo je imela teta Tanja. Na levi pa je bilo nekaj, kar je bilo podobno vratom v vrtni ograji, vedno čvrsto zasunjenim z zapahom, ki ga dolgo nisem znala odpreti. Vendar sem bila trmasta, pa mi je na koncu vendarle uspelo. Previdno sem stopila noter, v mrak. Noga je padla globlje od pričakovanega, v debel prah brez poda. Skozi votle opeke se je vendarle prebilo nekoliko dnevne svetlobe in sem lahko ugotovila, da so na-

sproti vratom, skozi katera sem padla noter, še ena vratca. Prikradla sem se do njih in jih odrinila, zaslišalo se je rožljajoče škripanje – in pred začudenimi očmi se je zasvetila sobana z motnim oknom, sobana kot iz slikanice za otroke, skrivnostna, očarujoča. Na sredini je stala stilizirana mizica, pred njo pravi pravcati kolovrat z gonilom in kolesom. In drugega nič. Ali je tu pravkar sedela vila, pa je pobegnila, ko je zaslišala moje korake? Ob zidu – kup smeti in prahu, ki so ga skozi razpoke leta in leta prinašali gorski vetrovi. Radovednost mi ni dala miru, stopila sem k temu kupu umazanije, pravzaprav h kupu ničesar, in ga razgrnila. Pokazal se je plesniv papir, nekaj kot velika knjiga s strohnelimi platnicami. To svoje odkritje sem nesla dol in ga dala materi. Mati je pogledala in osupnila.

– Gospa Franca, pridite brž! Od kod pa imate to? Stara izdaja Haydnovih sonat! Kakšna redkost, tega še nikoli nisem videla.

Franca je mežikala in nič ni vedela povedati.

Takoj po tej prigodi sem šla, da bi se osvežila in razvedrila v svinjaku. Franca je imela dve napol odrasli svinji, enaki kot enojajčna dvojčka. Njune ustne so bile v koticah nekoliko zavite navzgor, pa se je zdelo, kot da imata na rilcu nasmešek. Vendar ne – njuno življenje je bilo žalostno v stalnem ujetništvu, v teh mokrih pomijah za ograjo. Bilo mi ju je žal. Navdahnjena z maloprejšnjim uspešnim odprtjem zapaha sem začela drezati zasun tudi na njihovem prehodu; svinji sta se približali, ker sta računali, da bosta dobili hrano; vrata so popustila, svinji sta jih odrinili in – zgodilo se je. Osvojen in hkrati popolnoma zmedeni sta se pognali naravnost proti naši hiši in nato vanjo. Ker sem se počutila krivo, sem brezcilno tekla za njima. Franca, ki je vse to videla, je bosa tekla korak za menoj. Begunki sta planili na hodnik in

zavili, ne da bi se ločili, v levo sobo, kjer je moja mama sedela za mizo in si z velikim zanimanjem ogledovala dunajsko izdajo Haydna. Naslednji prizor: mama, z nogami dvignjenimi od tal, dve svinji kot dve balerini tekata okoli mize, za njima pa jaz, Franca in teta Tanja, ki se nam je pridružila. Dezorientirani svinji topotata po hodniku, teta Tanja jih je, polna, kot vedno, dobrih namenov, poskušala usmeriti proti izhodu, pa ji je spodrsnilo in se je zložila na izlizana kamnita tla. Ne spomnim se, kako se je to končalo, in ne bi rada preveč roman-sirala.

Vsi smo imeli radi živali. Jaz sem se zabavala s kokošmi in sosedinimi pegatkami, vse do zadnje sem razložila in vsem dala osebna imena. Kokoši je bilo treba vabiti s slovenskim »puti-puti-puti«. Najbrž so me učili, naj bom plemenita do vsega, kar diha. Z mamo sva občasno odhajali v mlin in tam kupovali kako zrnje in tako sem, po večkrat na dan, s pestjo zajemala iz vrečke in hranila kokošje kraljestvo, ki se je načeperjeno in razburjeno zbiralo pred pragom. Nekoč sem poklicala »puti-puti-puti«, v roki pa nisem imela nič. Kokoši so pritekale in me vprašujoče gledale. Zapomnila sem si nauk svoje mame: – Ne kliči jih za nič, nikar jih ne goljufaj; ponižala si njihovo dostojanstvo – saj ga imajo tudi one. Tudi mati je včasih kuram metala zrnje in govorila teti Tanji:

– Ko jih takole hranim, čutim, da se dotikam nečesa kozmičnega.

Jasno, to poletje je bilo tudi veliko vedrih dni. Po izdatnem deževju so bile nebesne globine sinje, kot ultramar in modre. Najbližji sprehod je vodil mimo onega manjšega gradu, v katerem je še vedno živel lastnik, gluhonemi grof s svojo gluhonemo grofico in normalnimi otroki. Malo naprej je bila steza v hrib, ob njej štirinajst kapelic, tipična kato-liška via crucis, in cerkva na vrhu.

Hodile smo tudi na daljše sprehode,

največkrat s teto Tanjo, ki je dobro poznala okolico, saj je že prej letovala tu. Nebo je bilo v resnici lazurno – temnejše opoldnevno nebo kot oprano listje na vejah pred njim! Potepale smo se po skritih dolinicah, med jeseni in brezami, skozi vlažne smrekove hodnike, po logeh in grmovju, kjer so pod travo ali pod sklonjeno hosto žuboreli skriti potočki in se je včasih zaslišal pljusk kakega majhnega vodnega bitja. Hodile smo po senožetih, po travnikih; ob bregu smo gledale v mlakuže, ki so ostale od poletnega dežja, in opazovale hitre paglavce. Enkrat sem s tal pobrala grčavo palico in z njo mlako tako zblodila, da so vznemirjeni paglavci izginili v blato. Rekla sem:

– Glej, kako sem premešala! To se celih sto let ne bo usedlo.

Danes, ko to pišem, sto let še ni minilo. Živo se spominjam svojih besed in se sprašujem: Se je vendarle usedlo? Ali ubogi paglavci lahko spet brez strahu brodijo po zelenkasti vodi?

Hodile smo naprej, skozi razgiban in zračen gozdiček. Dogajalo se je, da je pred nami veverička švignila ob debelu navzgor. Sprehajale smo se brez kakršnega koli cilja – in vendar toliko smisla in koristi v vsakem takem sprehodu! To zdaj vem zagotovo. Povzpenjale smo se na nekoliko privzdignjen holmec, na grič, ki je bil na vse strani odprt, in na katerem je, daleč od vsakega naselja, stalo razpe-lo, poleg njega pa klopca za počitek in predajanje mislim. Razgled se je razprostiral skoraj v nedogled, Kristusova glava pa je bila sklonjena, žalosten je bil, on ni gledal tega zemeljskega življenja. Morda mu je bilo žal, da v vsem, kar je bilo mogoče videti s tega mesta, ni bilo ničesar človekovega.

*

... Na koncu je bil odhod na Svetega Andreja. Mati in teta Tanja sta bili pričani, da sem se v teh skoraj dveh me-

secih okrepila, se nadihala čistega zraka in se natekala, z eno besedo, da sem sposobna za večurni gorski pohod. Zdaj lahko tudi sama potrdim, da sem takrat bila odlična v hoji, nič slabša od matere; za to domišljavost imam neka potrdila tudi še iz zgodnejšega življenja z določenimi dogodki iz hoje, pa pustimo to.

V daljni okolici Škofje Loke je več vrhov, vsak s svojo cerkvijo, ki se beli nad zelenimi pobočji. Cerkvica svetega Andreja stoji na enem od njih, ki ni niti prav mogočen, niti se po ničemer posebej ne loči od drugih na valoviti gozdni neskončnosti. Tam ni planinske koče, ničesar ni, razen dveh treh kmečkih domačij. Iz njih vedno prihaja star kmet in točno opoldne vleče za vrv v zvoniku, da označja čas, kakor to delajo že stoletja. Zvonjenje se tedaj razlega nad onimi tihotami, ki jih ne moti človeški nemir. Čez minuto ali dve mu odgovori Sveti Mohor in nato, zaradi velike razdalje, komaj slišno Sveti Ožbolt, pa s tega vrha nevidna Sveta Barbara. In nato se zvon izgubi, odleti, se razprši kot dim in izgine.

Podobno se ob samo njim znanih trenutkih kličejo gorski velikani, tako se pogovarjajo, ne da bi ljudje kaj vedeli o tem. Se spomnite nadahnjene pesmi v prozi Turgenjeva – kako sta se stoletja pogovarjala Jungfrau in Finsteraarhorn?

Tanja je poznala neko svojo pot do cilja, saj je že prej hodila na Svetega Andreja. Prva tretjina našega pešačenja je bila ovinkasta in zapletena, sprva po dobro znani pokrajini, potem skozi dolinico s številnimi ciklamami, pa strmo desno brez steze in po neki njivi, zatem čez potok in skozi gozd v globoko neobljudeno globel, skozi katero je vodila skrivnostna pot. Do tod sem si zapomnila vse, tako živo, da sem po vrnitvi v Beograd narisala nekaj stripu podobnega z odseki te poti – in prav zato sem natanko čez dvajset let nezgrešljivo šla po isti varianti vzpona ter se čudila ne toliko

svojemu spominu, kolikor svoji duševni nespremenljivosti.

Nadaljnja pot mi je ostala v spominu kakor v nekakšnem sfumatu. Vem, da je mati vznemirjena opazovala, se ozirala na okoli in mi stalno ponavljala: Glej, glej! Kakšna lepota, kakšna divjina! Vendar ni bilo treba spodbujati moje pozornosti. Hodila sem molče. V glavi se mi je zlagala pesem, posvečena naravi: pesem o potoku (potočku, seveda), o borih, o ptičici, ki med petjem gleda proti nebesom.

Potem smo bile na vse večji višini, vse večji – tega dela vzpona se nikoli več ne bom mogla spomniti. Za vsem se je izza gozda razkrilo nebo, odprlo se je obzorje. Na njegovem obrobju so nepremično ležali brezštevilni oblaki. Kako je sploh šlo toliko oblakov na eno nebo? Vse, kar sem tedaj opazila in nejasno videla, je bilo nekakšen nestvarni ocean, varljiva podoba.

V življenju sem imela srečo, da sem se povzpela na sam vrh Triglava, bila sem blizu vrha Grossglocknerja, videla sem tudi Ural, pa Matterhorn in mitske gore libanonske. Ko sem se z letalom vračala z Angare in Bajkala proti Novosibirsku, sem se s pogledom dotaknila tudi Sajanskih gora. Vendar, ko sem mnogo let pozneje znova odšla do zakotnega, vedno tihega, začaranega Svetega Andreja in v duhu poslala pozdrav mojima nekdanjima sopotnicama, sem šele tedaj dosanjala svoje otroške sanje. Ali pa jih še danes nisem dosanjala.

Tedaj sem razumela: kolikor je gorski svet bolj oddaljen, kolikor dlje mora leteti misel proti njemu, toliko bližji postaja.

Vzpon na Svetega Andreja ni bil višek vseh mojih vzponov, ne. Vendar otroštvo – o katerem je tako lepo rekla pesnica Ana Kamenska, da je »upor proti grozi obstajanja« – otroštvo nekje okoli osmega leta je svojevrsten vrhunec življenja. Morda se iz te dobe ne zapomni veliko, morda se pozneje dosanjari, dogradi, ven-

dar tu, v tej dobi, če je sreča, se vpijejo vate tisti tokovi, tiste pesmi brez besed, ki človeka – spet brez besed – izoblikujejo za vse njegovo nadaljnje življenje.

Prav je nekdo rekel: lahko doživiš svojo resnico, pa je vendar ne moreš drugemu do kraja izpovedati.

Prevedel: Ludvik Kaluža